

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Лабораторія методики суспільствознавчих дисциплін

Г. І. Михайлович

**Особистісно-компетентнісне навчання
історії: досягнення і проблеми**

Методичний лист

м. Миколаїв

2013

Автор-укладач *Г. І. Михайлович*, завідувач лабораторії методики суспільствознавчих дисциплін Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рецензент *А. М. Старєва*, директор Миколаївського обласного інституту післядипломної освіти

Затверджено методичною радою Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 2013 р. №

©Лабораторія редагування та видавничої діяльності

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

2013

*«Людина народилась бути господарем,
повелителем, царем природи, але мудрості
з якою вона повинна правити, не дано їй з
народження, вона набувається учінням.*

Л.М. Толстой

*«Постав над собою сто вчителів – вони
Виявляються безсилями, якщо ти не можеш
Сам примусити себе і сам вимагати від себе.*

В.О. Сухомлинський

I. Актуалізація проблеми

Постіндустріальне, глобалізоване суспільство, у якому нам випало жити, надто болісно реагує на політичні та економічні проблеми, внаслідок чого спостерігається певний регрес гуманності, поширення байдужості та нетерпимості до іншого, посилення дисгармонії внутрішнього світу особистості. Згідно з Законом про освіту «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, ...виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору». Саме тому школа, спираючись на моральне в людині, має виховати у кожної дитини відповідальність за збереження моральних підвалин суспільства.

Історія як навчальний предмет відіграє особливу роль у розвитку особистості. В пояснювальній записці до навчальної програми з історії для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів відзначено: «Історія допомагає школярам ідентифікувати себе як громадян України, усвідомлювати складність зв'язку сьогодення з минулим сприймати культурне розмаїття суспільств, підготуватися до життя в складному сучасному світі з усіма його протиріччя». Метою навчання історії в школі є формування в учнів самоідентичності та

почуття власної гідності на основі осмислення соціального і морального досвіду минулих поколінь, розуміння історія і культури України в контексті загального історичного процесу.

II. Особливості використання історії в 5-му класі

З 2013-2014 навчального року в основній школі розпочнеться поступове упровадження нового Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти і нових навчальних програм. У межах навчального предмета «Історія України» п'ятикласники вивчатимуть курс «Вступ до історії». У початковій школі освітня галузь «Суспільствознавство» представлена складовою «Громадянська освіта», історичний компонент відсутній взагалі. Серед державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів відсутні суто історичні компетенції. Курс «Вступ до історії» попри пропедевтичний характер забезпечує початковий етап формування історичного мислення учнів – формування уявлення про історію як галузь людських знань, як науку, що має свої предмети вивчення і свої методи дослідження на образно-емоційному (цікаво – не цікаво, подобається – не подобається) та етично-оцінювальному (схвалюю – не схвалюю, гідне поваги – гідне осуду) рівнях. У 5-му закладаються початки розуміння історії як єдиного, цілісного процесу, що відбувається у певній послідовності. Учитель має розвивати інтерес до предмета та мотивацію до його вивчення шляхом відбору відповідних подій, фактів, явищ, історичних персонажів, застосування відповідних освітніх технологій.

В інструктивно-методичному листі Міністерства освіти і науки України «Про організацію навчально-виховного процесу 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів і вивчення базових дисциплін в основній школі» визначено коло загально дидактичних завдань і з розвитку пізнавальних можливостей та особистісних якостей учнів. Передбачається, що після вивчення курсу учні будуть:

- Знати і розуміти, що таке історія, як відбувається відлік часу в історії, як історики довідуються про минуле;
- Застосовувати набуті знання та вміння для того, щоб визначати тривалість і послідовність історичних подій, співвідносити рік із століттям, розрізняти умовні позначки і знаходити місця історичних подій на карті;
- Знаходити у підручнику та адаптованому тексті документа відповіді на запитання і складати розповідь про подію або постать за запропонованими учителем алгоритмом;
- Зіставляти окремі події з історії родини з історією рідного краю та України, виявляти ставлення до історії, окремих подій та вчинків історичних діячів, оцінювати роль громадян, музеїв та історичної науки у збереженні минулого.

Учитель, який викладатиме історію п'ятикласникам, має враховувати рівень засвоєння загальнопізнавальних умінь, передбачених програмами для 4-го класу в цілому. Звертаємо на це увагу вчителів-істориків, тому що в інструктивному листі МОНУ це упущено. Випускники початкової школи мають навички складання простого плану розповіді, вміють формулювати запитання до тексту. Спираючись на ці зачатки відповідної компетенції, вчитель має продовжити роботу з текстом підручника так, щоб п'ятикласники вчилися ділити його на завершені частини, вміли ставити питання до прочитаного і таким чином підходили до складання розширеного плану. Як показують результати предметних олімпіад, у яких беруть участь учні 8-11 класів, найслабкішою ланкою є написання тез на відповідну тематику. Вчитель історії, що викладає у 5-му класі, має розпочинати формування вказаного вміння вже у 5-му класі, застосовуючи завдання:

- Виділити головне у змісті абзацу, підпункту параграфа;
- Записати зміст абзацу одним реченням, використовуючи найважливіші поняття;

- Поставити чітке запитання до прочитаного уривку і дати відповідь на нього одним реченням.

Не переказуючи зміст листа МОНУ, звертаємо увагу вчителів історії, що працюватимуть у 5-х класах, на новий тип уроку історії – практичне заняття, який передбачає самостійну роботу учнів з різноманітними джерелами інформації. Нагадуємо, що у початковій школі учням не доводилось працювати з історичними джерелами, тому вчитель має приділяти достатньо уваги на специфіку їх опрацювання. Самі джерела мають бути адаптовані до вікових особливостей учнів, їм мають бути надані прості пам'ятки роботи з історичними документами.

Звертаємо увагу учительського загалу на протиріччя, яке виникло у зв'язку з упровадження нових програм. Інструкція про ведення класного журналу, затверджена відповідним наказом МОНУ у 2008 році підкреслюю, що уроки тематичного оцінювання не проводяться окремо, а тематична оцінка виставляється з урахуванням всіх видів навчальної діяльності учнів. У програмі, а поступово впроваджуватиметься з 2013 – 2014 року, введені такі уроки. Інструктивно-методичний лист МОНУ на 2013 – 2014 навчальний рік відзначає, що регламентовані програмою години тематичного оцінювання мають бути використані як уроки контролю і корекції навчальних досягнень учнів та проведені після уроків узагальнення у виді усних, письмових або комбінованих завдань. На такому уроці оцінюється пізнавальна діяльність усіх присутніх п'ятикласників. Враховуючи, що у цьому віці діти пишуть дуже повільно, радимо не практикувати завдання, що вимагають великої розгорнутої відповіді, а розвиваючи використовувати мовленнєву компетентність, усні форми контролю.

У вже згадуваному інструктивно-методичному листі МОНУ рекомендовано хоча б у перші два місяці давати словесну характеристику знань, умінь і навичок учнів без виставленні оцінок. Вважаємо за необхідне уточнити – не виставляти низькі бали, використовувати систему оцінювання навчальних досягнень як інструментарій і стимул для активізації пізнавальної

діяльності п'ятикласників. Кожен новий крок до успішного пізнання історії має бути оцінений. Щоб перетворити батьків п'ятикласників із пасивних спостерігачів і критиків освітнього процесу у його активних учасників, радимо у певних ситуаціях залучати їх до виконання спільних домашніх завдань, запрошувати на уроки.

Учителям історії у п'ятому класі варто пам'ятати, що перше знайомство з навчальним предметом має бути цікавим, зрозумілим, доступним (але не спрощеним). Толерантність, урахування історичної поліконфесійності і багато національності українського суспільства, увага до освітніх запитів учнів допоможуть вчителям зробити уроки історії уроками об'єднання і взаємоповаги.

Застерігаємо навчальні заклади від помилок, допущених при розподілі навчальних годин (навантаження) у попередні роки, коли години суспільствознавчого курсу «Етика» у 5-6 класах використовувалися як довантажені різних предметників. Етику викладали вчителі іноземної мови, математики, художньої культури, психологи тощо. Історію у 5-му класі має викладати тільки спеціаліст-історик з високим рівнем знань з дидактики, психології, методики історії який пройшов відповідну підготовку на курсах, семінарах, тренінгах тощо.

Пропедевтичний курс «Вступ до історії» укомплектований підручниками-переможцями Всеукраїнського конкурсу підручників для 5 класу: В. Власов (I місце) та О. Пометун, І. Костюк, Ю. Малієнко (II місце). На допомогу вчителям підготовлено до видання відповідні методичні посібники (додаток № 3, № 4) до журналу «Історія та суспільствознавство в школах України». Готуються робочі зошити для практичних робіт. Кожен навчально-методичний комплекс (підручник, книга для вчителя, робочий зошит) мають свої особливості, пропонують власні підходи до реалізації основних завдань шкільної історичної освіти. У статті «Життя за підручниками?» український історик-науковець М. Мудрий пише: «...питання про підручники зовсім не вичерпує проблему шкільної історичної освіти. Головним джерелом навчання і виховання для учнів у школі є все таки – вчитель. Тому дискусії навколо

підручників не можуть підмінювати питання про якість учителів історії, їхній фаховий рівень, світогляд і межі відповідальності». Історичні уявлення формуються, головною мірою, під впливом позиції вчителя (якщо той має здібність впливати на інших людей), родинного оточення, засобів масової інформації, типів історичної пам'яті й політичної культури, які переважають у регіоні. Важливо, аби створення кожного нового покоління підручників супроводжувала дискусія щодо завдань і ролі вчителя історії в суспільстві, його кваліфікації, здатності генерувати ідеї і підходи до змісту і завдань шкільної історичної освіти.

III. Учитель в умовах особистісно-компетентнісного навчання історії в школі.

Сучасні учні прагнуть навчатися в сучасних школах. Говорячи про сучасні навчальні заклади, маємо на увазі не лише достатньо матеріально-технічну базу, а й стиль викладання в них, технології, що їх використовують педагоги. Надбанням минулого стало використання тільки репродуктивних методів навчання. Сучасний вчитель не лише дає знання, він спонукає до самостійного пошуку істини, прагне розглядати навчальний матеріал у контексті реального життя. За вимогами Держстандарту, зміст суспільствознавчої освіти, її історичного компоненту має не тільки створювати передумови для науковості й систематичності знань, але й бути основою для соціального становлення людини.

Всеукраїнська науково-практична конференція «Теорія і практика реалізації державних стандартів освітньої галузі «Суспільствознавство» в умовах реформування національної системи освіти», яка відбулася 19-21 червня у Миколаєві, визначила основні шляхи реалізації завдань шкільної суспільствознавчої освіти. Тематика доповідей, тез та повідомлень, представлених на конференції, охоплює широку палітру інтересів науковців, методистів, педагогів-практиків щодо оновлення змісту і методик навчання,

навчально-методичного забезпечення освітньої галузі, практичної реалізації ідей особистісно-компетентісного навчання історії. Пересаджуючи увагу педагогів на відповідні видання (спецвипуск журналу «Вересень», збірку тез доповідей науково-практичної конференції), зупинимось на проблемах реалізації особистісно-компетентісного підходу в навчанні історії.

Компетентісна освіта зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення ставлень, що зумовлює принципові зміни в організації навчання, яке спрямовується на формування конкурентних цінностей і життєво необхідних знань, умінь і навичок кожної особистості. Компетентність є інтегрованим результатом індивідуальної (особистісної) навчальної діяльності учнів і формується на основі оволодіння ними змістовими, процесуальними і мотиваційними складовими.

Інструкція про ведення класного журналу зобов'язує вчителя оцінювати всі види навчальної діяльності учнів і на цій основі виставляти тематичну оцінку. Отже, нормативна база орієнтує педагога на застосування різноманітних форм контролю і оцінювання, що сприятиме формування історичних компетенцій учня. Однак абсолютна більшість періодичних видань, адресованих педагогам, друкує як зразки такі конспекти уроків, які взагалі не мають нічого спільного з особистісно компетентісним навчанням. Не вказуючи видання, зупинимось на трьох запропонованих уроках:

1. Давній Китай (6 клас).

Тип уроку – комбінований. Актуалізація опорних знань представлена роботою з текстом «Бесіда полководців», який читає вчитель, а учні дають відповідь на 2 запитання:

1. Про які битви йшлося у бесіді?
2. Якими відкриттями, зробленими індійцями, ми користуємось донині?

Далі йде мотивація навчальної діяльності. За весь урок – жодної оцінки, домашнє завдання: « Ви – телерепортер, що повернувся з Давнього Китаю. Підготуйте репортаж про цю країну (письмово).

2. Перська держава (6 клас)

Тип уроку: урок засвоєння нових знань. Актуалізація опорних знань – графічний диктант із восьми завдань, де учні ставлять «+», «-». Без підсумків і висновків – перехід до вивчення нового матеріалу. Оцінювання відсутнє.

3. Київська держава за часів Володимира Великого та Ярослава Мудрого (5 клас)

Тип уроку – комбінований. Актуалізація опорних знань у формі «Правда – неправда». Учитель називає твердження (їх 10), учні ставлять «+», «-». Без підведення підсумків учитель переходить до вивчення нового матеріалу і розпочинає з «Естафети ідей»: «Уявіть, що ви літописці і хотіли б залишити для історії перелік корисних справ князя Володимира Великого і Ярослава Мудрого. Винайдіть у тексті підручника відповідні факти і запишіть у зошит». Наступний етап – евристична бесіда: «Що таке релігія? Чому християнство має таку назву? Яку роль виконують священики?»

Домашнє завдання – опрацювати § підручника.

Жоден із наведених конспектів не передбачає різних видів навчальної діяльності, особистісно-орієнтованих завдань, дотримання різнорівневих критеріїв оцінювання.

Звернемось до наукових публікацій, присвячених особистісно-компетентнісному навчанні історії. Лише у 2013 році журнал «Історія та суспільствознавство» друкує чотири статті, у попередні роки – щомісячно. На наш погляд, достатньо матеріалу для опрацювання і використання у практичній діяльності. Зупинимось, зокрема, на підготовці вчителя до уроку. Серед

завдань, що виносяться на вихідне діагностування слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів історії є таке: «Установіть послідовність станів підготовки учителя суспільних дисциплін до уроку». Виконане правильно матиме наступний вигляд:

1. Аналіз Держстандарту, програм. Підручників, методичних посібників;
2. Розробка тематичного і поурочного планування;
3. Визначення місця уроку в темі, його очікуваних результатів;
4. Аналіз пізнавальних можливостей класу;
5. Добір методичних прийомів і засобів навчання відповідно до очікуваних результатів;
6. Складання конспекту уроку.

Виділимо два важливих моменти. Враховуючи, що вчитель досконало знає Держстанданти, програму і розробив відповідно тематичне і поурочне планування. Ними є визначення очікуваних результатів і аналіз пізнавальних можливостей класу. Частина вчителів ніяк не звикне до поняття «очікувані результати», оперуючи лише поняттям «Мета уроку».

К. О. Баханов, один із авторів згадуваних вище публікацій, у статті «Компетентнісний підхід у цільовому компоненті навчання історії в школі» зауважує, що варто розрізняти цілі уроку: ті, що визначається учителем як орієнтир власної діяльності (вони не оголошуються учням), та очікувані результати – орієнтири для учнів. При визначенні мети уроку необхідно врахувати, що виховні і розвивальні цілі не можуть бути реалізовані впродовж одного заняття, їх досить важко визначити діагностично і сформулювати відповідні еталони у критеріальному вигляді, тому їх варто планувати до системи уроків. Якщо врахувати обов'язковість тематичного оцінювання, то виховну і розвивальну мету (а часто і навчальну) слід планувати до теми в цілому.

В. Власов, аналізуючи процес навчання історії за особистісно-компетентнісним підходом – з погляду контролю результатів і рівня навчальних досягнень пропонує наступний підхід:

- вихідною та кінцевою ланкою тематичного контролю є навчальні цілі теми, бо тільки вони дають змогу виявити ефективність контролю, обґрунтувати доцільність форм, методів та прийомів контролю;

- навчальні цілі (очікувані результати) уроку дають стають основою поточного поурочного контролю;

- навчальні цілі теми і очікувані результати уроку відповідно до засад особистісно компетентнісного навчання спрямовані на формування предметних компетентностей учнів;

- досягненню навчальних цілей мають сприяти засоби навчання;

- тематичне оцінювання має на меті виявити результатне навчання кожного учня відповідно до передбаченої навчальної мети у межах компетентнісного підходу;

- результати контролю дають підстави для корекції компетентнісних складових умінь;

- скориговані результати свідчать про рівень навчальних досягнень навчальних цілей і відповідно про рівень навчальних досягнень кожного учня.

Реалізація особистісно компетентнісного підходу у навчанні історії передбачає готовність учителів і учнів до нього. У методичному листі «Вплив професійної компетентності педагогів на формування історичних предметних компетенцій учнівської молоді (Миколаїв, 2012) нами подавалась таблиця «Фактори впливу мотивації учасників навчального процесу на кінцевий результат».

Додамо, що мотиваційно-цільовий компонент готовності педагога має бути доповненим відповідно психологічним налаштуванням на діяльність у цьому напрямку. Щодо готовності учня, то для навчання за компетентнісним підходом, то він має бути здатним мобілізувати свої психологічні ресурси

(пізнавальні, емоційні, вольові процеси); властивості (темперамент, здібності); знання, уміння, навички.

Розглянемо ці процеси через конкретний урок, зокрема його контролюючу частину «Актуалізація опорних знань».

6 клас.

Тема уроку «Криза грецьких полісів та їх об'єднання під владою Македонії».

Очікувані результати – подані в підручнику «Історія стародавнього світу». О. Бондровський, В. Власов., С. 172.

Тип уроку – комбінований.

Актуалізація опорних знань (на основі очікуваних результатів попереднього уроку):

Завдання 1: (на просторову пам'ять)

- 1.1. Позначити на настінній карті заготовленими умовними позначками міста-колонії Північного Причорномор'я. Ті, які існували на території Миколаївщини, позначити умовними позначками червоного кольору.
- 1.2. Виконати те ж саме завдання на контурній карті:
 - а) з допомогою атласа;
 - б) без допомоги атласа.
- 1.3. Користуючись фізичною картою, позначити відповідними позначками заняття населення колоній.

Для перевірки завдань відкривається історична карта відповідного періоду.

Завдання 2(хронологічна компетентність):

- 2.1. Із переліку дат, записаних на дошці, виберіть ті, які стосуються грецьких колоній у Північного Причорномор'я, поясніть свій вибір.
- 2.2. У робочому зошиті виконайте завдання «Назвіть грецькі колонії, якої були засновані у 7-5 ст. до н.е.

Завдання 3 (мовленнєва компетентність).

3.1. Усно: Які фактори впливали на господарче і духовне життя грецьких міст-держав?

3.2. Письмово (2-3 учні) – доведіть, що мешканці полісів зберігали грецькі звичаї і традиції.

3.3. Колективна співбесіда:

- Які події відбулися в материковій Греції, коли в Північному Причорномор'ї утворилося Боспорське царство?

- Які кочовики за тих часів населяли степи Північного Причорномор'я.

При підведенні підсумків цього етапу уроку вчитель оцінює результати навчальної діяльності учнів, коментуючи оцінки. Поставлені завдання розпаковані на різний рівень психологічної готовності учнів до інновацій: частина дітей не може подолати страх перед публіцистичними виступами (відповідь біля дошки), частина мислить повільно, не вміє узагальнювати тощо. Урізноманітнювання завдань за компетентностями, за рівнем навчальної діяльності дає змогу вчителю оцінювати учнів як за особистими якостями, враховуючи їх покрокові досягнення, так і за рівнем оволодіння предметними компетентностями в цілому.

Розглянемо ще один приклад упровадження особистісно-компетентнісного підходу у навчанні історії:

Всесвітня історія. 10 клас.

Профільне навчання.

Тема уроку: загальні особливості соціально-економічного та політичного розвитку країн Західної Європи і США після Першої світової війни.

Матеріал уроку повністю побудований на аналізі результатів Першої світової війни, тому доцільно, враховуючи, що у профільних класах рекомендується проведення спарених (45х2) уроків, перші 45 хвилин використати для актуалізації опорних знань через систему узагальнюючого контролю. Цей етап матиме наступний вигляд.

Завдання 1. (Просторова компетентність).

1.1. Заготуйте різнокольорові умовні позначки і покажіть різними кольорами територіальні зміни, що були зафіксовані у мирних договорах із союзниками Німеччини (на настінній карті).

- Австрією;
- Болгарією;
- Угорщиною;
- Туреччиною.

1.2. На контурних картах різними кольорами позначте нові кордони держав, до яких були приєднані нові території (3-4 учні)

Завдання 2 (Аксіологічна компетентність).

2.1. Усно оцініть результати мирних договорів із союзниками Німеччини і поясніть, чому договори країн Антанти з союзниками Німеччини стануть причинами майбутніх конфліктів.

2.2. Письмово: складіть рецензію на відповідь щодо результатів мирних договорів (2-3 учні).

Завдання 3 (Логічна компетентність).

3.1. Проаналізуйте договори і угоди, укладені після Першої світової війни і вкажіть, що стало причиною Радянсько-Німецького зближення у 20-ті роки (може бути виконано письмово групою учнів або, залежно від рівня підготовки класу, стати темою колективної співбесіди, диспуту).

Завдання 4. (Хронологічна компетентність).

2.1. Записати на дошці дати проведення основних конференцій та підписання угод.

2.2. (Ускладнене індивідуально, письмово) – записати дати підписання основних угод і спрогнозування, до яких конфліктів може привести їх підписання.

Аналіз запропонованих завдань і позицій складових предметної компетентності в історії свідчать, що за 20-25 хвилин учитель має можливість оцінити рівень навчальних досягнень 10-15 учнів, актуалізуючи опорні знання для усвідомленого сприяння нової теми уроку.

Ускладнюючи завдання з уроку в урок, враховуючи готовність учнів до сприйняття різних видів діяльності, отримуємо відповідні результати.

Досвід спілкування з педагогами на курсах підвищення кваліфікації, під час відвідування уроків, засідань методактивів, методоб'єднань, творчих груп свідчить, що між самоосвітою вчителя, його готовністю до запровадження інновацій (особистісно-компетентнісний підхід вважаємо саме таким і рівнем навчальних досягнень учнів існує прямий зв'язок. Результативність навчання історії вища там, де вчитель попри постійне поглиблення теоретичних знань, цікавиться і впроваджує методичні інновації, не віддаючи переваги одному напрямкові удосконалення освітнього процесу.

Мірилом якості освітнього процесу, як правило, вважаються результати учнівських інтелектуальних змагань, зовнішнє незалежне оцінювання.

Серед розмаїття державних інтелектуальних змагань з історії на особливу увагу заслуговують загальнонаціональна учнівська олімпіада та конкурс-захист дослідницьких робіт Малої академії наук України, які надають їх учасникам можливість збагатитися теоретичними знаннями і набути практичного досвіду в проведенні власних досліджень.

Нагадуємо керівникам методичних об'єднань, що відповідні аналітичні матеріали нами були представлені на засіданні науково-методичної ради 24 жовтня 2012 року.

Щодо результатів за I півріччя 2013 року, то вони наступні:

1. Обласна олімпіада юних істориків – 93 учасники:

11 клас – 27 учнів

10 клас – 24 учні

9 клас – 23 учні

8 клас – 19 учнів

Всього призерів – 45, з них

I місце – 6 учнів

II місце – 14 учнів

III місце – 25 учнів

Кількість призерів по класах:

8 – 9 учнів

9 – 12 учнів

10 – 12 учнів

11 – 12 учнів

Кількість призерів по районах:

м. Миколаїв – 17

м. Первомайськ – 3

м. Очаків – 2

м. Южноукраїнськ – 3

Баштанський – 3

Братський – 2

Єланецький – 1

Веселинівський – 1

Новобузький – 1

Школи-інтернати – 1

Березанський – 2

Кривоозерський – 2

Жовтневий – 2

Новоодеський – 2

Миколаївський – 1

Казанківський – 1

2. XVIII Всеукраїнська олімпіада юних істориків – 9 учасників від області, всього місць – 3

I – 1 (Руденко Олексій, гімназія № 2 м. Миколаєва)

II – 1 (Бліпніков Сергій, гімназія № 2 м. Миколаєва)

III – 1 (ЗОШ № 28 м. Миколаєва)

Пошуки альтернативних форм інтелектуальних змагань надихнули педагогів-новаторів на розробку та впровадження інноваційних технологій. Серед них найактуальнішим і найпопулярнішим став Всеукраїнський турнір юних істориків – щорічний своєрідний захист п'ятнадцяти пошукових робіт, теми яких за змістом, актуальністю і складністю не поступаються темам дипломних робіт випускників вищих навчальних закладів. Турнір – це командне інтелектуальне змагання, де кожен із учасників, окрім набуття нових

знань, виховує в собі повагу до іншої думки, уміння слухати і чути, оволодіває комунікативною культурою та стає більш обізнаним у різних сферах життя.

XV Всеукраїнський турнір юних істориків проходив у Миколаєві 12–16 квітня 2013 року. 30 команд учасників представляли практично всі регіони України. П'ять днів напружених змагань завершилися фінальною грою у два раунди. Обидві команди, що представляли Миколаївську область (юридичного ліцею, гімназії № 2 м. Миколаєва), вийшли у фінал, де змагались із найсильнішими учасниками – збірними командами Вінницької, Волинської, Харківської областей, командою авторської школи М. П. Гузика з міста Южне Одеської області і вибороли перші місця.

Успіхи юних істориків Миколаївщини на інтелектуальних змаганнях – результат єдності і взаємодії учительського інтелекту і педагогічної майстерності з учнівською морально-психологічною готовністю та бажанням до оволодіння новими знаннями та уміннями, набуття нових компетентностей.

Сучасний вчитель володіє багатим арсеналом форм, засобів і технологій навчання. Сучасний учень, плануючи своє майбутнє, шукає той компетентнісний аспект, який сприятиме йому, як особистості, у реалізації цих планів. Учитель має у своєму педагогічному арсеналі і критерії успішності учнів – державні вимоги до рівня навчальних досягнень школярів. Саме тому педагогу необхідно пам'ятати, що оцінне судження, яке учень вважає справедливим (позитивне чи негативне) стає стимулом його поведінки і діяльності в майбутньому, впливає на його активність у самореалізації. Вдало підібрані форми оцінних суджень стимулюють успішність. Для більшості педагогів характерне позитивне ставлення до учнів незалежно від їх успіхів. До особистості дитини вони ставляться як до самостійної цінності, незалежно від позитивних чи негативних виявів. Саме такі вчителі повинні працювати сьогодні у 5-х класах.

У вчителів, які низько оцінюють здібності учнів, ставлячи своє «Я» понад усе, негативні оцінні впливи домінують над позитивними. Таким учителям властиві жорсткі, фіксовані установки, максимальний раціоналізм і своя, єдино правильна думка. Вони не вміють поважати чужу думку, в учнях бачать лише об'єкт навчання, у більшості примусового, незалежно від здібностей, темпераменту і бажання дітей. Такому вчителеві не місце в сучасній школі.

Учитель історії виконує дуже важливу місію – дає можливість розібратися у складних, суперечливих питаннях сучасного буття з точки зору минулого досвіду, а також спрогнозувати майбутнє. Тому, навчаючи дітей історії, учитель повинен протистояти стереотипному мисленню, необ'єктивності, спотворенню історичних фактів; розвивати історичне мислення учнів, культивувати такі цінності; як терпимість, солідарність, повага до різноманітності. Тільки вчитель, який демократично мислить, толерантний і креативний, може виховати активного, компетентного, позитивного громадянина своєї країни, який поважає себе та інших, уміє приймати рішення, брати на себе відповідальність.

2013–2014 навчальний рік для вчителів-суспільствознавців, лабораторії методики суспільствознавчих дисциплін буде складним і насиченим різними подіями.

Перехід на новий зміст освіти учнів 5-го класу вимагає докорінних змін у системі методичної роботи. У 2014 році конкурс «Вчителя року - 2014» включатиме номінацію «Правознавство». Відповідна підготовча робота має розпочатися вже з серпневих учительських нарад, засідань методичних об'єднань.

Рекомендуємо:

1. Районним (міським) методичним кабінетом (науково-методичним центром):

1.1. Забезпечити проходження курсів підвищення кваліфікації вчителями історії 5-х класів відповідно до графіка МОППО;

1.2. Заслухати на відповідних нарадах учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції щодо науково-педагогічних підходів до викладання у 5-му класі;

1.3. Спланувати проведення випереджальних семінарів-практикумів щодо методики проведення практичних занять у 5-му класі;

1.4. Розпочати підготовку до впровадження нових програм та підручників у 6 –му класі;

1.5. Проводити на відповідному рівні районні (міські) етапи інтелектуальних змагань.

2. Учителям історії:

2.1. Підвищуючи власну наукову та теоретичну та методичну підготовку через курси підвищення кваліфікації, конференції, семінари, самоосвіту, забезпечити якісний перехід на новий зміст освіти у 5-му класі та основній школі в цілому;

2.2. Забезпечити участь учнів своєї школи у різних видах інтелектуальних змагань (районних, обласних, всеукраїнських);

2.3. Цікавитися новинками фахової літератури, беручи до уваги, що журнали «Історія та суспільствознавство в школах України» друкує методичні поради до викладання історії у 5-му класі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баханов К. О. Компетентнісний підхід у цільовому компоненті навчання історії в школі. // Історія та суспільствознавство в школах України. 2013. № 3 – с. 4
2. Доповіді Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теорія і практика реалізації державних стандартів освітньої галузі «Суспільствознавство» в умовах реорганізації національної системи освіти». // Вересень. спецвипуск 2013.
3. Власов В. Методика тематичного контролю навчальних досягнень 5-7 класів з історії України. К. 2007. – с. 16.
4. Михайлович Г. Вплив професійної компетентності педагогів на формування історичних предметних компетенцій учнівської молоді. Методичний лист. Миколаїв 2012.
5. Старєва А. Методика навчання суспільствознавства (у двох книгах) Миколаїв; ОШПО; 2012